

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΑΡΧΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ**

Αθήνα, 09-08-2016

Αριθ. Πρωτ.: Γ/ΕΞ/5059/09-08-2016

Α Π Ο Φ Α Σ Η ΑΡ. 77 / 2016

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα συνήλθε μετά από πρόσκληση του Προέδρου της σε συνεδρίαση στην έδρα της, την Τρίτη 26-07-2016, προκειμένου να εξετάσει την υπόθεση που αναφέρεται στο ιστορικό της παρούσας. Παρέστησαν ο Π. Χριστόφορος, Πρόεδρος της Αρχής, και τα τακτικά μέλη της Δ. Μπριόλας, Κ. Χριστοδούλου και Π. Τσαντίλας. Μετά από εντολή του Προέδρου συμμετείχε επίσης το αναπληρωματικό μέλος της Αρχής Π. Ροντογιάννης, ως εισηγητής, με δικαίωμα ψήφου. Τα τακτικά μέλη Λ. Κοτσαλής Α.-Ι. Μεταξάς και Α. Συμβώνης, καθώς και τα αναπληρωματικά μέλη των δύο πρώτων τακτικών μελών Σπυρίδων Βλαχόπουλος και Γρηγόριος Λαζαράκος, αν και εκλήθησαν νομίμως εγγράφως, δεν παρέστησαν λόγω κωλύματος.

Στη συνεδρίαση παρέστησαν, με εντολή του Προέδρου, ο Ιωάννης Λυκοτραφίτης, ειδικός επιστήμονας-πληροφορικός ελεγκτής, ως βοηθός εισηγητή και η Ειρήνη Παπαγεωργοπούλου, υπάλληλος του Διοικητικού-Οικονομικού Τμήματος της Αρχής, ως γραμματέας.

Η Αρχή έλαβε υπόψη της τα παρακάτω:

Υποβλήθηκε στην Αρχή η υπ' αριθμ. πρωτ. Γ/ΕΙΣ/3190/22-05-2014 καταγγελία του Α (εφεξής «καταγγέλλον»), σύμφωνα με την οποία σε αμφιθέατρα του Πανεπιστημίου Κρήτης, και συγκεκριμένα σε αμφιθέατρα της Πανεπιστημιούπολης Χ, έχουν τοποθετηθεί κάμερες για τα λεγόμενα «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης». Στην καταγγελία του ο καταγγέλλον αναφέρει ότι η τοποθέτηση των καμερών έγινε χωρίς προηγούμενη ενημέρωση της ακαδημαϊκής κοινότητας και χωρίς τη συγκατάθεση των φοιτητών και των καθηγητών. Στην καταγγελία σημειώνεται ότι οι κάμερες, ακόμα και όταν

δεν λειτουργούν, μπορεί να έχουν μια πειθαρχική και αυτολογοκριτική επίδραση στους παρευρισκόμενους. Τέλος, ο καταγγέλλων επισυνάπτει στην καταγγελία ομόφωνο ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Ψ, στο οποίο και ο ίδιος φοιτά, με το οποίο ζητούν την άμεση απομάκρυνση των καμερών και τη χρήση τους μόνο σε ιδιαίτερο χώρο αποκλειστικά για τη χρήση των «ανοικτών μαθημάτων».

Η Αρχή, στο πλαίσιο εξέτασης της εν λόγω καταγγελίας, απέστειλε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (εφεξής «υπεύθυνος επεξεργασίας») την υπ' αριθμ. πρωτ. Γ/ΕΞ/3190-1/11-06-2014 επιστολή ζητώντας τις απόψεις του επί των καταγγελλομένων.

Εκ μέρους του υπευθύνου επεξεργασίας απάντησε με το υπ' αριθμ. πρωτ. ...2014 του Πανεπιστημίου (της Αρχής Γ/ΕΙΣ/5994/06-10-2014) έγγραφο, η Καθηγήτρια Β, Στο έγγραφο αναφέρεται ότι στο Πανεπιστήμιο υλοποιείται το έργο αυτό που εντάσσεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς – ΕΣΠΑ 2007-2013, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Παιδείας. Σκοπός του έργου είναι η ανάπτυξη ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου, το οποίο θα είναι διαθέσιμο μέσω της ιδρυματικής πλατφόρμας <http://opencourses.uos.gr/courses> στους φοιτητές του Πανεπιστημίου Κρήτης, αλλά και στο ευρύ κοινό με στόχο τον εμπλουτισμό και την ανανέωση των γνώσεων των φοιτητών αλλά και τη διάχυση της γνώσης στο ευρύ κοινό.

Το ψηφιακό υλικό προέρχεται από τη μετατροπή/συγκέντρωση σε ψηφιακή μορφή ασκήσεων, σημειώσεων, διαφανειών και λοιπού υλικού που χρησιμοποιείται στην εκπαιδευτική διαδικασία και παρέχεται από τους διδάσκοντες. Μέρος των ανοιχτών ψηφιακών μαθημάτων περιέχουν πολυμεσικό υλικό όπως βιντεοδιαλέξεις, για την υλοποίηση των οποίων προϋπόθεση είναι η εγκατάσταση σταθερού οπτικοακουστικού εξοπλισμού σε συγκεκριμένα αμφιθέατρα του Πανεπιστημίου που δίνουν τη δυνατότητα απευθείας μετάδοσης ή/και βιντεοσκόπησης των διαλέξεων.

Μάλιστα, ο εξοπλισμός θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί πέραν των Ανοιχτών Ακαδημαϊκών Μαθημάτων, για σχετικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα για την από απόσταση παρακολούθηση μαθημάτων που προσφέρονται από τα τμήματα [περιοχής] Χ σε φοιτητές της Σχολής Θετικών και Τεχνολογικών Επιστημών για την απόκτηση διδακτικής επάρκειας, σύμφωνα με την 325^η/08-05-2014 απόφαση της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου Κρήτης (παρακολούθηση από απόσταση μαθημάτων Διδακτικής).

Στο ίδιο έγγραφο, αναφέρεται επίσης ότι στο έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης» συμμετέχουν 15 από τα 16 Τμήματα του Πανεπιστημίου, μεταξύ των οποίων και το τμήμα Ψ. Η επιλογή των αμφιθεάτρων και αιθουσών για την

εγκατάσταση του οπτικοακουστικού εξοπλισμού έγινε με βάση την καλύτερη δυνατή ακουστική και χωρητικότητα.

Σχετικά με την ενημέρωση προς τους ενδιαφερόμενους, η Β δηλώνει ότι αυτή υπήρξε συστηματική, αναφέροντας τακτικές συνεδριάσεις της Σύγκλητου και Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων όπου συζητήθηκε το ζήτημα αυτό, καθώς και ενημέρωση των Κοσμητόρων των σχετικών Σχολών, τόσο κατά την παραλαβή του εν λόγω εξοπλισμού, όσο και με ειδική ηλεκτρονική επικοινωνία.

Αναφορικά με τα μαθήματα που βιντεοσκοποούνται, αυτά αναρτώνται μετά από έλεγχο από τους αντίστοιχους διδάσκοντες, οι οποίοι εγκρίνουν το υλικό προς ανάρτηση. Στα βιντεοσκοπούμενα μαθήματα φαίνεται μόνο ο Πίνακας, το εκπαιδευτικό (εποπτικό) υλικό και ο διδάσκων, αλλά όχι πρόσωπα φοιτητών. Η μαγνητοσκόπηση γίνεται πάντα με ευθύνη του τεχνικού προσωπικού του Πανεπιστημίου (κέντρο επικοινωνιών και δικτύων). Η Β επίσης δηλώνει ότι οι φοιτητές που συμμετέχουν σε μάθημα που βιντεοσκοπείται είναι ενήμεροι για τη βιντεοσκόπηση, χωρίς ωστόσο να διευκρινίζει τον τρόπο της ενημέρωσης.

Όπως προκύπτει από τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στη σχετική ιστοσελίδα του έργου «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα» του Πανεπιστημίου Κρήτης (<https://opencourses.uoc.gr/>), στα πλαίσια του εν λόγω έργου απαιτείται να θεσπιστεί «Ιδρυματική Πολιτική για την ηλεκτρονική μάθηση», συνοδευόμενη από τους κανόνες προστασίας προσωπικών δεδομένων και δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας κατά τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού. Στο σχετικό κείμενο που τελικά εγκρίθηκε από τη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου, όπως φαίνεται από τα πρακτικά της 339^{ης} /16-07-2015 τακτικής συνεδρίασης, και είναι αναρτημένο στον ανωτέρω δικτυακό τόπο, επισημαίνεται ότι η υλοποίηση των πολιτικών ανοικτής πρόσβασης και διάθεσης της γνώσης γίνεται σύμφωνα με το νόμο με γνώμονα το σεβασμό στα προσωπικά και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα σύμφωνα με το εκάστοτε νομοθετικό πλαίσιο. Συμπληρωματικά, στο συνοδευτικό παράρτημα του εν λόγω κειμένου με τίτλο «Πολιτική προστασίας δικαιωμάτων προσωπικότητας, πνευματικής ιδιοκτησίας κατά τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού» σημειώνεται, μεταξύ άλλων, ότι για τη νόμιμη χρήση και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων τρίτων, το μέλος του Πανεπιστημίου οφείλει να λάβει την απαραίτητη ρητή και ειδική έγγραφη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων αφού πρώτα το ενημερώσει λεπτομερώς για το σκοπό και τη διάρκεια της επεξεργασίας.

Η Αρχή, μετά από εξέταση των προαναφερομένων στοιχείων, άκουσε τον εισηγητή και τις διευκρινίσεις του βοηθού εισηγητή, ο οποίος στη συνέχεια αποχώρησε πριν από τη διάσκεψη και τη λήψη απόφασης, και κατόπιν διεξοδικής συζήτησης,

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. Σύμφωνα με το άρ. 2 στοιχ. α' του ν. 2472/1997 και τις αιτιολογικές σκέψεις 14-17 στο προοίμιο της Οδηγίας 95/46/EK, τα δεδομένα ήχου και εικόνας, εφόσον αναφέρονται σε πρόσωπα, συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.
2. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 2472/1997 τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει:
 - α) Να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών.
 - β) Να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας.
 - γ) Να είναι ακριβή και, εφόσον χρειάζεται, να υποβάλλονται σε ενημέρωση.
 - δ) Να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής τους και της επεξεργασίας τους.
3. Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 ν. 2472/1997, επεξεργασία δεδομένων επιτρέπεται μόνο όταν το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεσή του.
4. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 ν. 2472/1997, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να γνωστοποιήσει εγγράφως στην Αρχή, τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας.
5. Σύμφωνα με το άρθρο 7 ν. 2472/1997, για την συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και την ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, απαιτείται άδεια της Αρχής.
6. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 2 ν. 2472/1997, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων και την προστασία τους από τυχαία ή αθέμιτη καταστροφή, τυχαία απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση και κάθε άλλη μορφή αθέμιτης επεξεργασίας. Αυτά τα μέτρα πρέπει να εξασφαλίζουν επίπεδο ασφαλείας ανάλογο προς τους κινδύνους που συνεπάγεται η επεξεργασία και η φύση των δεδομένων που είναι αντικείμενο της επεξεργασίας.

7. Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 ν. 2472/1997, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία: την ταυτότητά του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του, τον σκοπό της επεξεργασίας, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων, και την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης.
8. Σύμφωνα με το άρθρο 13 ν. 2472/1997, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προβάλλει οποτεδήποτε αντιρρήσεις για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν.
9. Από την εξέταση των στοιχείων του φακέλου της υπό κρίση περίπτωσης προκύπτουν τα εξής:
 - i. Η απευθείας μετάδοση ή η μαγνητοσκόπηση και ανάρτηση πανεπιστημιακών μαθημάτων/παραδόσεων στο διαδίκτυο συνεπάγεται την άμεση επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, και συγκεκριμένα των δεδομένων εικόνας και φωνής του εκάστοτε διδάσκοντος καθηγητή. Παρεμπίπτουσα, και όχι στο πλαίσιο του σκοπού επεξεργασίας, είναι η επεξεργασία των δεδομένων των παρακολουθούντων του εκάστοτε μαθήματος φοιτητών, καθώς, μολονότι όπως σημειώνει το Πανεπιστήμιο Κρήτης στα βιντεοσκοπούμενα μαθήματα φαίνεται μόνο ο πίνακας, το εκπαιδευτικό (εποπτικό) υλικό και ο διδάσκων, και όχι πρόσωπα φοιτητών, ενδέχεται να υπάρχει επεξεργασία δεδομένων φωνής των φοιτητών, εφόσον θέσουν κάποια ερώτηση στον διδάσκοντα ή υπάρχει κάποιος διάλογος μεταξύ αυτών.
 - ii. Το Πανεπιστήμιο Κρήτης είναι κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχ. ζ) ν. 2472/1997 υπεύθυνος επεξεργασίας αυτών των προσωπικών δεδομένων, αφού ορίζει το σκοπό και τον τρόπο της επεξεργασίας τους.
 - iii. Ως προς το σκοπό της απευθείας μετάδοσης ή μαγνητοσκόπησης και ανάρτησης πανεπιστημιακών μαθημάτων/παραδόσεων στο διαδίκτυο μέσω των ανοικτών μαθημάτων, αυτός είναι καταρχάς θεμιτός και νόμιμος. Μέσω αυτής της πρακτικής διαδίδεται η γνώση και γενικότερα παρέχεται η δυνατότητα σε άτομα, τα οποία για διάφορους λόγους δεν μπορούν να παρευρίσκονται στην αίθουσα, να παρακολουθήσουν το μάθημα μέσω διαδικτύου.
 - iv. Σχετικά με το σύννομο της επεξεργασίας, ως προς τους διδάσκοντες αρχικά, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 ν. 2472/1997, η επεξεργασία επιτρέπεται μόνο με τη συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων. Αυτό στην προκειμένη περίπτωση επιτυγχάνεται, καθώς, όπως σημειώνει το Πανεπιστήμιο, οι καθηγητές

ερωτούνται προηγούμενα και παρέχουν την τελική έγκριση για την ανάρτηση του σχετικού υλικού στο διαδίκτυο. Αναφορικά με τη συγκατάθεση αυτή ως ισχυρή νομιμοποιητική βάση, σημειώνεται ότι στην Οδηγία 115/2001 της Αρχής για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των εργαζομένων, αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «στην περίπτωση των σχέσεων απασχόλησης, η εγγενής ανισότητα των μερών και η κατά κανόνα σχέση εξάρτησης των εργαζομένων θέτει σε αμφιβολία την ελευθερία της συγκατάθεσης των εργαζομένων, στοιχείο απαραίτητο για την εγκυρότητα της επεξεργασίας, όπως προκύπτει από τους γενικούς κανόνες του δικαίου αλλά και συγκεκριμένα από το συνδυασμό των άρθρων 2 στοιχ. ια, 5 παρ. 1 και 7 παρ. 2α του νόμου για την προστασία προσωπικών δεδομένων». Κατά συνέπεια το στοιχείο της εξάρτησης, που κατά κανόνα κυριαρχεί στις σχέσεις εργοδότη-εργαζόμενου, αποδυναμώνει τη βαρύτητα της ελεύθερης συγκατάθεσης και ως εκ τούτου η συγκατάθεση αυτή δεν θα μπορούσε να αποτελέσει τη νομιμοποιητική βάση για την επεξεργασία προσωπικών του δεδομένων (βλέπε επίσης σχετικά και τη Γνωμοδότηση 8/2001 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στο εργασιακό πλαίσιο). Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, όπως τονίστηκε παραπάνω, η καταγραφή δεν είναι υποχρεωτική, η δε ανάρτηση του υλικού εγκρίνεται από τον καθηγητή και επιπλέον οι καθηγητές πανεπιστημίου απολαμβάνουν ακαδημαϊκή ελευθερία κατά την άσκηση του ακαδημαϊκού τους έργου και των σχετικών δραστηριοτήτων τους.

- v. Ως προς τους φοιτητές, θα πρέπει καταρχάς να έχουν εκ των προτέρων προσηκόντως ενημερωθεί με τρόπο πρόσφορο και σαφή σε ποια μαθήματα οι κάμερες θα είναι ενεργές, είτε για την απευθείας μετάδοση ή για τη μαγνητοσκόπηση και ανάρτηση πανεπιστημιακών μαθημάτων/παραδόσεων στο διαδίκτυο. Εφόσον, κάποιος φοιτητής δεν επιθυμεί την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του, μέσω της ηχογράφησης της φωνής του κατά την υποβολή κάποιου ερωτήματος στη διάρκεια του μαθήματος, θα πρέπει να παρέχεται εναλλακτικός τρόπος υποβολής ερωτήσεων στον διδάσκοντα και να υπάρχει μέριμνα ώστε να μην υπάρξει μετάδοση της φωνής του φοιτητή στο διαδίκτυο. Αυτό για τη μεν απευθείας μετάδοση προϋποθέτει δυνατότητα ανωνυμοποίησης (π.χ. μέσω σίγασης του μικροφώνου ή αλλαγή χροιάς/παραμόρφωση φωνής), προκειμένου να τεθεί το ερώτημα, ή, για την περίπτωση της ανάρτησης εκ των υστέρων, η δυνατότητα τεχνικής επεξεργασίας

του καταγεγραμμένου υλικού (π.χ. μοντάζ). Ο διδάσκων θα μπορεί, εφόσον το κρίνει απαραίτητο για τη διδακτική διαδικασία, να επαναλάβει ο ίδιος το ερώτημα που τέθηκε από το φοιτητή.

- vi. Επίσης, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να λαμβάνει κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια των δεδομένων και την προστασία τους από τυχαία ή αθέμιτη καταστροφή, τυχαία απώλεια, αλλοίωση, απαγορευμένη διάδοση ή πρόσβαση και κάθε άλλη μορφή αθέμιτης επεξεργασίας. Είναι αυτονόητο ότι τα μέτρα ασφαλείας αυτά, όπως ενδεικτικά π.χ. έλεγχος πρόσβασης στο σύστημα καταγραφής του βίντεο, κάλυψη των καμερών εκτός ωρών λειτουργίας τους κτλ, θα πρέπει να αποτρέπουν τη χρήση των εν λόγω καμερών για άλλο σκοπό επεξεργασίας, πέραν αυτού που περιγράφηκε ανωτέρω, καθώς και τη μη εξουσιοδοτημένη επεξεργασία και διάδοση του καταγεγραμμένου υλικού. Σημειώνεται ότι είναι σημαντικό οι σχετικές διαδικασίες, τόσο αναφορικά με τα μέτρα ασφαλείας, όσο και οι λοιπές, όπως π.χ. ο τρόπος λήψης και επεξεργασίας του οπτικοακουστικού υλικού πριν την ανάρτηση, και η ενημέρωση των φοιτητών, να είναι καταγεγραμμένες.
- vii. Τέλος, ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να γνωστοποιήσει στην Αρχή τη σύσταση και λειτουργία του σχετικού αρχείου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 6 ν. 2472/1997, ενώ δεν απαιτείται άδεια της Αρχής, καθώς δεν πραγματοποιείται επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Αρχή, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, απευθύνει, με βάση τα άρθρα 19 παρ. 1 στοιχ. στ' και 21 παρ. 1 στοιχ. α' ν. 2472/1997, αυστηρή προειδοποίηση στο Πανεπιστήμιο Κρήτης για την παραβίαση του άρθρου 6 ν. 2472/1997, καθώς και αυστηρή προειδοποίηση να προβεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος στις απαραίτητες ενέργειες για τη σύννομη λειτουργία των εν λόγω καμερών σύμφωνα με τις προϋποθέσεις νόμιμης λειτουργίας που ορίζονται στο σημείο 9 του σκεπτικού της παρούσας, ενημερώνοντας σχετικά την Αρχή.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Πέτρος Χριστόφορος

Ειρήνη Παπαγεωργοπούλου